

aut archidiacono dicente: *Attendamus*, pontifex scripta legit, audientibus astantibus, cunctisque exclamantibus: *Domine miserere*, ut ex superioribus manifestum est.

» Explicat autem evangelium pontifex, et, manum etiam admoventibus aliis pontificibus, capiti et cervicibus ordinati imponit.

» Mox cruces tres in ejus capite exprimens et manum ei impositam tenens, precatur hoc pacto:

» *Dominator, Domine Deus noster, qui per celeberrimum Apostolum Paulum graduum et ordinum seriem ad subserviendum et ministrandum venerandis et illibatis mysteriis tuis, in sancto altari tuo, constitutis primo Apostolis, secundo prophetis, tertio doctoribus, sanxisti; ipse omnium Domine, hunc etiam suffragiis electum et evangelicum jugum dignitatemque pontificalem subire dignum habitum, per meam peccatoris et stantium ministrorum et coepiscoporum manum, adventu et virtute et gratia Sancti tui Spiritus corrobora, sicut sanctos Apostolos et prophetas corroboraisti, sicut reges unxisti, sicut pontifices sanctificasti; et irreprehensum ejus pontificatum ostende, et omni honestate illum exornans, sanctum illum renuncia; ut quae populi saluti expediunt, postulet, et a te exaudiri dignus fiat. Quia sanctificatum est nomen tuum, et glorificatum est regnum.*

» Et dicto: *Amen*, coordinantium eum episcoporum unus, submissa voce a vicinis pontificibus eique responsuris solummodo audienda, diaconica haec pronuntiat:

» *In pace Dominum precemur.*

» *Pro superna pace et salute.*

» *Pro pace totius mundi.*

» *Pro archiepiscopo nostro N., sacerdotio, auxilio, perseverantia, pace, valetudine, et salute ejus et pro opere manuum illius: Dominum precemur.*

» *Pro servo Dei N. nunc episcopo promoti et salute ejus: Dominum precemur.*

» *Ut clemens Deus purum et incontaminatum illi pontificatum largiatur: Dominum precemur.*

» *Pro hac urbe, omni civitate.*

» *Et pro omnibus auxilio et ope divina indigentibus: Dominum precemur.*

» *Ut liberemur ab omni.*

» *Suscipe, salva, miserere et conserva.*

» *Sanctissimae, illibatae.*

» His dictis, pontifex eodem modo impositam ordinati vertici manum tenens, hoc pacto precatur:

» *Domine Deus noster, qui humana natura deitatis tuae praesentiam nullatenus ferente, tua dispensatione doctores simili nobiscum ratione passibiles thronum tuum obtinentes, hostiam et oblationem pro cuncto populo tuo sacrificaturos constituisti; tu, Domine, etiam hunc pontificalis gratiae dispensatorem renunciatum, tui veri pastoris imitorem, animam pro tuis ovibus ponentem, caecorum ducem, in tenebris lucem, insipientium praeceptorem, infantium doctorem, in mundo luminare effice; ut animas sibi creditas reparans tribunali tuo inconfuse in praesenti vita astet, et magnam mercedem pro evangelii tui praedicatione decertaturis a te praeparatam reportet. Tuum enim est misereri et salvare, Deus.*

» Et dicto: *Amen*, elevat evangelii codicem et sanctae mensae imponit. Atque ita ordinato pallium imponit, dicens: *Dignus*. Simili ratione clerus idem repetit.

» Deinde ordinatum pontifex ordinans exosculatur: sicut et reliqui episcopi. Et solita acclamatione terminata, in consensum conscendunt; et prior reliquis ordinatus considens, lecto Apostolo, pacem precatur; et prior aliis, pretioso corpori et sanguini Christi communicat; et ipse idem pontifici ordinanti et reliquis communionem distribuit » (1).

1091. Jam vero in hac consecratione ex analogia cum aliis ordinationibus juxta receptam sententiam forma videretur reponenda in illis verbis: *Divina gratia* etc.; et revera Rituale statim post illa verba episcopi consecratoris candidatum appellat *ordinatum*. Sed id videtur minus probabile, quia, aliis observationibus praetermissis, ex relatis apparet illis verbis nullam manuum impositionem comitari;

(1) Apud Maronitas habetur, sicuti apud Latinos, unctio capitis et manuum sancto chrismate. Vide Synodum Montis Libani, l. c., n. 46.

in qua materiam consecrationis episcopalis consistere, communis sententia est. Unde videtur potius materia et forma consecrationis episcopalis in Ecclesia Graeca reponenda esse in illis verbis: *Dominator* etc., cum impositione manus episcopi; vel etiam forte in altera manus episcopi impositione cum verbis: *Domine Deus noster* etc. si prima fuisset ommissa. In casu practico consulatur Sedes Apostolica.

1092. In Ecclesia *Latina*, juxta antiquam liturgiam *Romanam*, consecratio episcopalis ita perficiebatur, prouti colligitur ex documentis relatis in *Alleg. V.*

Post invitorium: *Oremus, dilectissimi*, dicebantur litaniae Sanctorum; deinde R. P. imponebat manus, nil dicens; statim postea recitabat orationem simplicem: *Propitiare*, quae relata est ad verbum in Pontificali Romano, ac subinde extensis manibus dicebat *consecrationem*, idest orationem eucharisticam ad instar praefationis; qua expleta, novus episcopus admittebatur ad osculum pacis.

In consecratione Romani Pontificis post litanias Sanctorum episcopus Albanensis recitabat orationem simplicem, deinde aliam episcopus Portuensis, tandem episcopus Ostiensis ipsum *consecrabat*, idest extensis manibus dicebat orationem *consecratoriam*, dum diaconi tenebant librum evangeliorum apertum super caput consecrandi.

Non est igitur dubium formam fuisse orationem eucharisticam ad instar praefationis, materiam vero fuisse vel impositionem manuum in silentio factam, ad quam forma referebatur unione morali, vel manuum extensionem, dum episcopus formam pronuntiabat.

1093. Juxta antiquam liturgiam *Gallicanam*, in primis populus interpellabatur: *Servanda est*, etc., et populo respondente: *Dignus est*, episcopus consecrator invitabat omnes ad orandum: *Deus totius*, etc., ac deinde pronuntiabat, extensis manibus, *consecrationem* quae relata est in Pontificali Romano, dum duo episcopi tenebant librum evangeliorum super caput ordinandi alique episcopi praesentes manibus suis caput ejusdem tangebant; tandem finita consecratione, sequebatur unctio manuum: *Ungantur*, etc.

Proinde forma erat pariter *consecratio* seu oratio eucha-

ristica ad instar praefationis, materia vero erat extensio manuum episcopi consecrantis, dum illam pronuntiabat.

1094. Tandem juxta *Pontificale Romanum*, senior assistentium versus ad consecratorem dicit: *Reverendissime pater, postulat sancta mater Ecclesia catholica, ut hunc praesentem presbyterum ad onus episcopatus sublevetis*. Consecrator dicit: *Habetis mandatum apostolicum?* Respondet episcopus senior assistentium: *Habemus*. Consecrator dicit: *Legatur*. Haec referunt hodiernam disciplinam, qua R. P. episcoporum consecrationem sibimet reservavit (n. 795).

Exposito dubio « de consecratione electi episcopi Petri-nensis, nondum receptis litteris apostolicis, peracta, eo quia ex una parte adjuncta postulabant ne ulterius eadem consecratio differretur, et ex alia habebatur certa et authentica notitia de earum litterarum expeditione et transmissione »; S. C. de Prop. Fide, 30 Dec. 1781, respondit consecrationem in casu esse legitimam (1).

1095. Sequitur juramentum de obedientia et observantia erga Apostolicam Sedem ejusque legatos et de nonnullarum legum disciplinarium custodia. Simile juramentum legitur in *cap. 4, De jurejurando*, et dici solet *Gregorianum*, quia a quodam Gregorio R. P. videtur inventum; sed utrum a Gregorio primo, an a secundo, an a septimo, an ab octavo, an a nono, non convenitur inter eruditos (2). Prolatio alicujus juramenti in provincia Romana est antiquissima; forma actualis videtur a Gregorio VIII *an. 1079* repetenda, licet forsitan antiquiores formulas imitetur.

R. P. hoc juramentum ab episcopo consecrando exigere potuisse, dubitari nequit, cum in eo non promittantur, nisi quae ad Ecclesiae jura pertinent (3). Cum vero verba in eodem juramento: *Haereticos, schismaticos et rebelles eidem Domino Nostro vel successoribus praedictis pro posse persequar et impugnabo*, male intellecta, quibusdam guberniis ingrata et dura viderentur, Sancta Sedes nonnullis

(1) Collectanea S. C. de Prop. Fide, n. 1209.

(2) Hallier, p. I, sect. VI, § 1 sequ.

(3) Vide *cap. 4, De electione et electi potestate*.

episcopis permisit eadem e formula expungere et in fine addere : « Omnia et singula eo inviolabiliter observabo, quo certior sum nihil in illis contineri, quod fidelitati meae Serenissimo Principi ejusque successoribus ad thronum adversari possit ». Id indulget Clemens XIV *an.* 1783 metropolitae Mohilewensi, Pius VI *an.* 1791 episcopis Hiberniae, Pius VII *an.* 1823 episcopis Borussiae, Leo XII *an.* 1828 episcopo Basileensi, Gregorius XVI *an.* 1845 episcopo Sangallensi, Pius IX *an.* 1853 episcopis provinciae Neerlandiae, etc.

Ceterum licet episcopus etiam sine juramento ad omnia et singula quae in juramenti formula continentur, sub gravi teneatur, tamen Sancta Sedes optimo consilio voluit, attentis praesertim antea temporum circumstantiis, ut singula promitteret ante ipsam episcopalem consecrationem sub jurisjurandi sanctitate, cum, ut legitur in *can. 6, dist. 63*, in Decreto : « Plus timeri soleat, quod singulariter pollicetur, quam quod generali sponsione concluditur ».

1096. Succedit *examen*, quo consecrandus interrogatus ab episcopo consecratore rursus modo generali promittit rectam officii executionem, custodiam canonum, obedientiam Apostolicae Sedi, morum honestatem et tandem fidem in nonnulla dogmata profiteretur.

Antiquissima est praxis exigendi a novo episcopo fidei professionem cum promissione servandae disciplinae in sanctitate vitae : quam praxim exhibet hoc examen et praecedens juramentum. Conc. Trid., *sess. XXIV, cap. I, de ref.*, statuit ut inquisitio de personis promovendis ad episcopatum in instrumentum publicum redacta cum toto testimonio ac *professione fidei ab eisdem facta* quamprimum transmittatur ad R. P. qui, plena totius negotii ac personarum notitia habita, pro gregis dominici commodo de illis, si idonei per examen seu per inquisitionem factam reperti fuerint, ecclesiis possit utilius providere. Haec postea melius determinavit Gregorius XIV in const. *Onus apostolici*, 15 *Maii* 1591. Proinde persona designata ad episcopatum professionem fidei emittere debet in *processu*, ut aiunt, *canonico*, ante institutionem in consistorio ; emit-

tere, inquam, debet juxta notissimam formulam praescriptam a Pio IV in bulla *Injunctum Nobis*, 9 *Dec.* 1564, et aliquantulum auctam per litteras S. C. C., 20 *Jan.* 1877, ut ratio haberetur definitionum Concilii Vaticani, quae respiciunt praesertim primatum et infallibilitatem R. P. Nos de hac professione fidei episcoporum agere in praesenti non debemus ; nec confundenda ullatenus est cum juramento aut examine Pontificalis Romani, de quibus supra.

1097. Expleto examine et praemissa oratione : *Adesto*, ac monitione : *Episcopum*, cum alia invitatione : *Oremus*, ac litanis Sanctorum, quae omnia sunt veluti consecrationis praeliminaria, incipit verus ritus consecrationis.

In primis consecrator, accepto libro evangeliorum, illum apertum, adjuvantibus episcopis assistentibus, nihil dicens imponit super cervicem et scapulas electi. Hunc ritum impositionis libri evangeliorum super cervicem et scapulos consecrandi non potuerunt Apostoli ab initio instituere (*n. 1045*) ; sed est antiquissimus tum in Ecclesia Graeca, tum in Ecclesia Latina. Imo veteres aliquando sedulo attendebant sententiam quae, aperto evangelii codice, occurreret, et ex ea omen captabant, ut allatis exemptis illustrat Hallier, *p. III, sect. VIII, cap. IX, art. III*. In Ecclesia Romana hic ritus adhibebatur in solius Romani Pontificis consecratione (*n. 1092*), sicuti in provincia Alexandrina tantum in consecratione patriarchae (1).

1098. Deinde consecrator et assistentes episcopi ambabus manibus caput consecrandi tangunt dicentes : *Accipe Spiritum Sanctum*. Et statim episcopus consecrator dicit orationem simplicem : *Propitiare*, etc., et deinde orationem consecratoriam ad instar praefationis.

Quaesitum fuit : « In consecratione episcopi, cum facta sit facultas ut assistant duo presbyteri loco duorum episcoporum, utrum isti presbyteri assistentes debeant ambabus manibus caput consecrandi post episcopum consecrantem tangere, et recipere consecratum in osculum pacis ? » S. R. C. reposuit die 9 *Junii* 1853 : « Servetur eodem

(1) Duchesne, *Origines du culte chrétien*, cap. X, in fine, not. 1.

modo, idest strictim, rubrica Pontificalis Romani » (1).

Porro ritus impositionis manuum in consecratione episcoporum ab ipsis Apostolis repetendus est (*Act. XIII*, 3; *1^a Tim. V*, 14, etc.), imo sacrae litterae de ipso tantum mentionem faciunt, de forma tacentes, nisi cum pluribus dicere velis *orationem et prophetiam* locis citatis indicare formam. Deinde hunc ritum semper retinuit tum Ecclesia Orientalis, tum Ecclesia Latina; sed neque in liturgia Ecclesiae Orientalis, neque in antiqua liturgia Ecclesiae Latinae episcopus consecrator, manus imponens, pronuntiat verba: *Accipe Spiritum Sanctum*, quae recentioris institutionis sunt.

1099. Oratio ad instar praefationis interrumpitur ut sancto chrismate ungetur caput electi: *Ungatur etc.*, et expleta oratione, ungentur illius manus. Sicuti ritum unctionis sacerdotalis (*n. 1062*), ita episcopalis unctionis ritum Ecclesia Orientalis, excepta Maronitarum confessione (*n. 1090*), non habet, et fortasse nunquam habuit. In antiqua liturgia Gallicana non aderat, nisi unctio manuum; in antiqua liturgia Romana neutra recepta erat. Unctio capitis brevi invecata est in liturgiam Gallicanam, et ex ea in Romanum ritum jam ab antiquis temporibus utraque unctio transiit (2).

1100. De hac unctione, sicuti etiam de unctione in consecratione regis, in collatione baptismatis et confirmationis, et in consecratione altaris, agit Innocentius III in *cap. un.*, *De sacra unctione*, cujus haec fuit occasio. Cum episcopus Brandizuberensis in Bulgaria, ut legatus regis Bulgarorum pro unione Ecclesiae Latinae et Graecae, Romam venisset, exposuit Innocentio III se in sua consecratione episcopali quam ab archiepiscopo Trinovitano totius Bulgariae primate receperat, non habuisse sacram unctionem ex chrismate, quia apud Bulgaros non solebant pontifices, cum consecrarentur, inungi. Innocentius III iussit ut quod illi defuerat, in illo suppleretur, idest unctionem ex sacro chrismate reciperet in capite et manibus ab episcopo Albanensi, assistenti-

(1) Collectanea S. C. de Prop. Fide, n. 1210.

(2) Morinus, p. III, *ecerc. VI*, n. 2.

bus ei duobus episcopis secundum morem ecclesiasticum. Deinde scripsit ad primatem Bulgariae epistolam cujus fragmenta in *cit. cap. un.*, *De sacra unctione*, referuntur, ut de iis sacris unctionibus eum instrueret, qui eas deinde in sua provincia introduceret. Hoc non obstante, Ecclesia Graeca unctionem in consecratione episcopali non recepit.

In textu autem completo hujus epistolae, qui prostat apud Gonzalez, *I*, *XV*, Innocentius III ait se jussisse episcopum Brandizuberensem sacro chrismate deliniri quia « hoc catholica tenet Ecclesia non solum ex *praecepto divino*, verum etiam *Apostolorum exemplo*. In Exodo quoque legitur praecepisse Dominum Moysi ut Aaron et filios ejus inungeret, quatenus ei sacerdotio fungerentur. Et Anacletus origine Graecus, qui a B. Petro fuit in presbyterum ordinatus, et postea in apostolatus officio Clementi successit, tradidit in ordinatione sua ungentos episcopos more Apostolorum et Moysis, quia omnis sanctificatio in Spiritu Sancto consistit, cujus invisibilis virtus sancto est chrismate permixta ». *Praeceptum divinum*, de quo Innocentius III, ita est intelligendum quatenus haec unctio in veteri Testamento praecepta erat; hoc autem praeceptum erat mere caeremoniale, quod proinde, adveniente Redemptore, cessare debebat. Sed Ecclesia illud innovavit, prouti in aliis bene multis factum est, et ita unctio episcoporum in nova lege ex praecepto tantum ecclesiastico adhibetur. Hoc autem sensu Innocentium III accipere divinum praeceptum, patet quia sese refert ad *cap. XXVIII Exodi*. *Exemplum vero Apostolorum* Innocentius III desumit ex *can. 1, dist. 75*, in Decreto, quem putavit esse S. Anacleti Papae, cui inscribitur, dum est apocryphus, et pseudo-Isidori figmentum.

Praeterea Innocentius III ait: « Manus episcopo inunguntur ut ostendatur accipere potestatem benedicendi et consecrandi. Unde cum eos consecrator inungit: *Consecrare, inquit, et sanctificare digneris, Domine, manus istas per istam unctionem et per nostram benedictionem, ut quaecumque consecraverint, consecrentur, et quaecumque benedixerint, benedicantur in nomine Domini* ». Hic confunditur ab Innocentio III unctio presbyterorum cum unctione

episcoporum juxta Romanum Pontificale; nam in unctione presbyterorum adhibetur illa forma, non vero in unctione episcoporum (1). Haec confusio exinde explicari potest quod mystica illa significatio communis est unctioni presbyterorum et episcoporum et ideo Innocentius III, agens de episcopis, eam explicat afferens verba quae adhibentur in unctione presbyterorum. Nisi forsitan melius dicamus olim utramque formam consecrationis manuum indistincte adhibitam fuisse tum pro presbyteris, tum pro episcopis, uti innuere videtur Sacramentarium dictum Gelasianum (*All. V, n. 105, 106*).

Ceterum Innocentius III in hac sua epistola prosequitur omnes mysticos sensus olei, balsami et unctionis in capite et manibus electi in episcopum.

1101. Post alias preces episcopus consecrator tradit consecrato baculum benedictum dicens: *Accipe baculum*, etc. Baculus est insigne pastoralis dignitatis episcopi; et Glossa in *cit. cap. un., De sacra unctione, v. propter historiam*, describit nonnullis versibus pastoralia officia quae indicat baculus:

« In baculi forma, Praesul, datur haec tibi norma:
Attrahe per primum, medio rege, punge per imum.
Attrahe peccantes, rege justos, punge vagantes.
Attrahe, sustenta, stimula, vaga, morbida, lenta ».

In Ecclesia Latina omnes episcopi baculum deferunt, uno excepto R. P.; et Innocentius III in *cit. cap. un., De sacra unctione*, ait hanc exceptionem esse tum propter historiam, tum propter mysticam rationem.

Satis difficile est hanc historiam indicare. Glossa quidem *l. c.* historiam quamdam enarrat, sed probabile est Glossam corrumpere id quod idem Innocentius III, *De mysteriis Missae, lib. I, cap. LXII*, habet. Scilicet Pontifex refert S. Eucharium, primum Trevirensem episcopum, missum a S. Petro fuisse in Gallias una cum S. Valerio et S. Materno. Cum vero S. Maternus mortuus fuisset, S. Petrus misit Trevirim suum baculum, ad cuius tactum S. Maternus fuit resuscitatus.

(1) Gonzalez, *l. c.*

Ad hanc fortasse historiam Innocentius III relatis verbis alludit, et exinde observatum censet quod solus R. P. baculum in Ecclesia Latina non habeat, utpote qui Trevirim missus fuerit; et ideo S. Thomas, in *4, dist. 24, q. 3, a. 3, ad 3^{um}*, subdit R. P. in sola dioecesi Trevirensi baculum gestare. Sed illa historia apud criticos nulla gaudet auctoritate. Potius dicendum est episcopos in Hispania, vel a saeculo VII ineunte, baculum habuisse, cum de eo mentio fiat a S. Isidoro, *De eccl. off., II, 5*, et in concilio Toletano IV, *can. 27*; deinde baculum episcopalem in aliis quoque Ecclesiae Occidentalis partibus fuisse introductum; sed Ecclesiam Romanam, antiquitatis prae ceteris omnibus custodem, numquam illum recepisse (1). Imo nonnulli eruditi minime pro certo habent R. P. semper baculo caruisse (2).

Quoad *mysticas rationes* de quibus etiam Innocentius III, Glossa *l. c.* nonnullas refert, scilicet: « Quia baculus habet in summitate recurvationem quasi ad trahendum, quod non est necessarium Romano Pontifici, quia nullus ab illo divertere potest finaliter, quia Ecclesia non potest esse nulla...; vel quia per baculum designatur correctio sive castigatio; ideo alii pontifices recipiunt a suis superioribus baculos, quia ab homine potestatem recipiunt; R. P. non utitur baculo, quia potestatem a solo Deo recipit ».

In Ecclesia Orientali episcopi baculum hodie non gestant, sed antiquitus illum gestasse patet ex octava synodo generali; ingresso enim Photio ad synodum cum baculo, Maximus R. P. legatus jussit ei auferri baculum dicens: « Baculus signum est dignitatis pastoralis, quod hic habere nulloatenus debet, quia lupus est, non pastor ».

1102. Deinde, benedicto annulo, ipsum consecrator in digitum annularem dexteræ manus consecrati immittit, dicens: *Accipe annulum, fidei scilicet signaculum, quatenus sponsam Dei, sanctam videlicet Ecclesiam, intemerata fide ornatus illibate custodias. Amen.* Annulus igitur significat « spirituale foedus conjugii quod inter episcopum et Ecclesiam in electione initiatum, ratum in confirmatione

(1) Duchesne, *Origines du culte chrétien, cap. XI, n. 8.*

(2) Hallier, *p. III, sect. VIII, cap. IX, art. IV, § II, n. 9.*

et in consecratione intelligitur consummatum », ut ait Innocentius III, in *cap. 4, De translatione episcopi*. Hinc intelligitur curiam medio aevo RR. PP. tam fortiter restiterint investituris ab imperatore conferendis per baculum et anulum ; quia scilicet exinde imperator videbatur ipsam dioecesim una cum episcopali auctoritate conferre.

Sicuti baculum, ita et anulum episcopi Graeci non habent ; sed in Ecclesia Latina usus annuli antiquus est, sicuti usus baculi pastoralis.

1103. Sequitur traditio libri clausi evangeliorum consecrato illum tangenti, dum consecrator dicit : *Accipe evangelium, etc.* Dum ritus impositionis libri aperti evangeliorum super caput consecrandi est antiquissimus (*n. 1097*), e contrario hic ritus traditionis libri clausi evangeliorum habetur in uno Pontificali Romano. Ipsum habet etiam liturgia Ecclesiae Maronitae (1).

1104. Statim postea celebratur Missa, in qua novus episcopus concelebrat consecratori, sumens deinde communionem sub utraque specie, ut tradit Pontificale. De hac igitur Missa videtur et applica quae diximus *n. 1067*.

Dicto autem offertorio, consecrator sedet cum mitra in faldistorio ante medium altaris. Et consecratus veniens ex sua capella, inter assistentes episcopos medius, coram consecratore genuflectit, et illi offert duo intortitia accensa, duos panes et duo barilia vino plena, et consecratoris praedicta recipientis manum reverenter osculatur. Origo hujus oblationis ex eo repetenda est, quod fideles, primis Ecclesiae temporibus, pro sacrosancto Missae sacrificio offerebant panem et vinum : quorum una pars erat pro sacrificio, reliqua pro celebrante.

1105. Expleta Missae celebratione, consecrator mitram benedictam capiti, et chirothecas pariter benedictas manibus consecrati imponit.

Mitra episcopalis non videtur in usu fuisse ante XI Ecclesiae saeculum, cum antiquiora documenta nullam de ipsa mentionem habeant. « La mitre des évêques, qui n'est qu'un

(1) Synodus Montis Libani, *p. II, cap. XIV, n. 46.*

capuchon sublime, dérive d'un vêtement (*cuculla*) qui était autrefois celui des gens de peine et des pauvres paysans ». Duchesne, *Origines du culte chrétien*, XI, 6, *not. 3.*

R. P. loco mitrae defert *tiaram* cum tribus coronis, quas aiunt indicare auctoritatem in regnum temporale, in Ecclesiam militantem et in Ecclesiam purgantem. Citatus auctor, *l. c.*, ita explicat originem tiarae pontificalis : « La tiare paraît avoir été à l'origine un insigne tout à fait particulier au Pape. Au moins ne la rencontre-t-on nulle part ailleurs en Occident. Il n'y en a aucun document antérieur à la vie du Pape Constantin (708-715) où l'on voit le Pape faire son entrée à Constantinople *cum camelaucio ut solitus est Roma procedere*. La similitude du mot *camelaucum* avec le terme grec de *καμηλαύκιον* montre qu'il s'agit ici d'un couvre-chef. Soixante ans plus tard l'auteur de la fausse donation Constantinienne en donne la description, et en explique l'origine. L'empereur Constantin a voulu donner sa couronne impériale à saint Sylvestre ; mais celui-ci s'y étant refusé par humilité, il lui posa sur la tête une coiffure phrygienne de couleur blanche, *frigium candido nitore*, et il lui accorda, à lui et à ses successeurs, le droit de la porter dans les processions, à l'imitation de la pompe souveraine. Cet insigne n'apparaît à ma connaissance sur aucun monument antérieur aux peintures de l'ancienne église de Saint Clément, à Rome (XII^e s.). Dans ces peintures le bonnet de forme à peu près conique s'appuie sur une couronne gemmée ; cette couronne doit avoir été ajoutée postérieurement au huitième siècle, car la fausse donation Constantinienne suppose qu'elle n'était pas en usage alors. La deuxième couronne ne se rencontre pas sur les monuments avant le temps de Boniface VIII ; la troisième a été ajoutée par l'un des Papes d'Avignon ».

1106. Post hymnum : *Te Deum*, in gratiarum actionem, episcopus consecratus populo solemniter benedicit. In aliis ordinationibus episcopus ordinans ordinatis benedicit ; quod in consecratione episcopali servari nequit quia « sine ulla contradictione quod minus est a meliore benedicatur », ait Apostolus ad *Hebr.*, VII, 7 ; ac ideo episcopus cum sit in

primo gradu hierarchiae « benedicit, et non benedicitur », ut legitur in *lib. VIII, cap. XXVIII*, Constitutionum Apostolicarum.

1107. Sequuntur acclamationes ter ab ipsomet consecrato repetitae consecratori: *Ad multos annos*. Antiquitus praesentes ita acclamabant consecratorem et consecratum; quod Graeci adhuc servant. Quando vero electus in Romanum Pontificem ordinatur presbyter aut consecratur episcopus, *multos annos* adprecatur episcopus ordinans aut consecrans.

1108. Tandem episcopus consecrator et episcopi assistentes (aut presbyteri assistentes, *n. 1098*) recipiunt consecratum *ad osculum pacis*: qui pariter ritus usque a primis Ecclesiae saeculis occurrit.

1109. Jam vero inter omnes hos ritus, quos Pontificale Romanum praescribit in episcopali consecratione, communis sententia est materiam esse impositionem manuum episcopi consecrantis (potius episcoporum consecrantium) et formam esse relativa verba: *Accipe Spiritum Sanctum* (1). Nos ex criterio exposito *n. 988*, putamus in hypothesis impositionis manuum episcopi cum sola praefatione absque illis verbis: *Accipe Spiritum Sanctum*, consecrationem valere, sicuti valebat in antiqua liturgia; quomodo enim probas Ecclesiam huic orationi eucharisticae vim consecrativam ademisse? Pariter in hypothesis impositionis manuum episcopi cum solis illis verbis: *Accipe Spiritum Sanctum*, absque praefatione, admittimus cum communi sententia ordinationem esse validam (*n. 990*), quia licet illa sola verba in se inspecta sint indeterminata, et non satis expriment collationem ordinis episcopalis (2), tamen satis determinantur non solum praefatione, sed etiam ipsamet caeremonia sine praefatione.

110. Nemo umquam dixit unctionem capitis ac manuum cum relativis verbis esse materiam et formam consecrationis episcopalis. Neque objicias in Pontificali Romano episco-

(1) D'Annibale, *III*, § 151; Scavini, *III*, *n.* 597; S. Alph., *VI*, *n.* 738; Hallier, *p. II, sect. II, cap. II, art. II, § II, n. 3.*

(2) Lehmkühl, *Theol. Mor.*, *vol. II, n.* 589.

pum, expleta oratione eucharistica, ante unctionem manuum, appellari adhuc *electum*, post unctionem dici *consecratum*. Nam tunc est *consecratus* seu *unctus* etiam consecratione accidentali, qui jam erat consecratus consecratione essentiali. Aliae objectiones quae ex epistola Innocentii III ad Bulgariae primatem desumi possent, supra *n. 1100* solutae sunt.

1111. Tandem Hallier, *p. II, sect. II, cap. II, art. I, § XIII, n. 29*, probabile putat traditionem libri clausi evangeliorum cum relativis verbis esse partialem et distinctam materiam et formam consecrationis episcopalis, innixus praesertim decreto Eugenii IV ad Armenorum instructionem (*n. 1007*). Haec sententia nulla videtur probabilitate gaudere et, aliis omissis, ex eo etiam excluditur quod in Pontificali Romano episcopus jam dicitur *consecratus* ante hanc traditionem; et Hallier affirmans, *l. c.*, episcopum appellari consecratum tantum post hanc traditionem distracta mente perlegit Pontificale Romanum, aut Pontificale post Hallier fuit hac in re emendatum. Quoad decretum Eugenii IV vide *cit. n. 1007*; et praeterea hoc argumentum nimis probaret, quia exinde sequeretur manuum impositionem non esse materiam consecrationis episcopalis; tandem Eugenius IV de episcopatu expresse non loquitur (1).

1112. Cum vero in praxi tutissimam sententiam sequi debeamus, hinc:

1° Si ommissa fuit manuum impositio tum episcopi consecrantis tum episcoporum vel sacerdotum assistentium, tota consecratio repetenda est et quidem absolute. Si ommissa fuit sola impositio manuum episcoporum vel sacerdotum assistentium, certum est consecrationem non esse repetendam: imo nec ipsa manuum impositio videtur supplenda, sicuti impositio manuum sacerdotum assistentium in ordinatione sacerdotali (*n. 1080*). Tandem si ommissa fuit imposi-

(1) Ex dictis apparet nullam esse consecrationem episcopalem Anglicanorum, et consequenter nullas quoque esse alias eorumdem ordinationes. Nam Mathaeus Parcker a quo reliqui episcopi Anglicani originem habent, fuit una cum aliis tribus consecratus per impositionem super caput sacrorum bibliorum cum verbis: *Accipite potestatem praedicandi verbum Dei in sua puritate*. Vide Perrone, *De ordine*, *n. 137, not. 4.*

tio manuum solius episcopi consecrantis vel assistentes fuerunt sacerdotes, et tunc tota consecratio repetenda est absolute; vel assistentes fuerunt episcopi, et tunc putamus consecrationem non esse repetendam (n. 1088), sed in casu practico consulatur S. C. S. Officii, vel S. C. R. vel S. C. C.

1113. 2° Si facta fuit manuum impositio episcopi consecrantis, sed, omissis verbis: *Accipe Spiritum Sanctum*, omnia alia rite servata sunt et nominatim oratio eucharistica, tota consecratio repetenda est juxta communem sententiam; sed sub conditione, ut putamus.

1114. 3° Si e contrario facta fuit manuum impositio episcopi consecrantis cum verbis: *Accipe Spiritum Sanctum*, sed oratio eucharistica fuit praetermissa, rursus in casu practico Sedes Apostolica foret consulenda.

1115. 4° Si omissa fuit traditio libri clausi evangeliorum cum relativis verbis, ipsa sola supplenda erit, ut ratio habeatur opinionis Hallier. Num etiam impositio libri aperti evangeliorum, forte praetermissa, supplenda sit per episcopum, adjuvantibus duobus episcopis, consulatur Sancta Sedes. Sed Innocentius III in *cit. cap. un., De sacra unctione*, definivit unctionem seu capitis seu manuum cum sancto chrismate, si fuerit praetermissa, esse supplendam per episcopum, assistentibus duobus episcopis, quin integra consecratio repetatur: quamquam certum sit hanc unctionem non esse essentialem. Ni fallimur, idem dicendum de juramento ab initio.

1116. 5° Si omissa fuit professio fidei in *processu canonico*, haec supplenda deinceps est. Proposito dubio: « Vicarius Apostolicus N. in Sinis exponit quod, ante suam consecrationem, fidei professionem a Pio IV praescriptam non emisit, eo quod tam ipse quam episcopus consecrans crederent juramentum in Pontificali Romano contentum et professionem fidei unam eandemque rem esse. Nunc autem melius edocti, iidem duo episcopi Vestram Sanctitatem suppliciter et humiliter rogant pro censurarum, si quas forte incurrerint, absolute ». S. C. de Prop. Fide, ex audientia SSmī, 15 Jan. 1875, reposuit: « SSmus Pius PP. IX utrumque Vicarium Apostolicum absolvit, quatenus opus sit, a

censuris ob praemissa quomodolibet incursis, firma manente obligatione Vicario Apostolico N. emittendi coram aliquo missionario sui vicariatus professionem fidei juxta formulam a Pio PP. IV praescriptam ». Utrum supplendum sit *examen* in caeremonia consecrationis, si forte fuit praetermissum, consulatur in casu practico S. C. S. Officii.

1117. 6° Tandem alii ritus ita sunt accidentales, ut nec supplendi videantur, si forte fuerint praetermissi.

SCHOLIUM I.

DE ORDINIBUS GRATIS CONFERENDIS (1).

1118. Benedictus XIV, *Desyn.*, V, VI, n. 1, haec habet: « Abusus quondam in Ecclesiam irrepserant, ut archiepiscopus patriarchae, episcopus metropolitae, sacerdos episcopo in sua quisque ordinatione aliquid penderent veluti in honoris et subjectionis significationem. Sed quod fortasse ab initio modicum quid fuerat, adeo postea auctum est, ut Eusebius, Ancyrae episcopus, et Primae Galatae metropolita, in concilio Chalcedonensi..... conquestus fuerit se invenisse suam Ecclesiam nimio aere alieno gravatam ob debita quae Theodotus decessor contraxerat ad solvenda patriarchae Constantinopolitano ordinationis jura. Ad pestiferum hunc abusum ex Ecclesia Latina ubi non minus quam in Graeca invaluerat, eliminandum, concilium Bracarense II (an. 572), *can. 3*, statuit: *Placuit ut de ordinationibus clericorum episcopi munera nulla suscipiant; sed, sicuti scriptum est, quod gratis, donante Deo, accipiunt, gratis dent....*; sed concilii Bracarenensis salutare decretum efficax non fuit ad serpentem morbum compescendum. Tempore enim Gregorii M. adhuc idem abusus vigeat aliquid pensitandi episcopo ordinanti, quod novo vocabulo, a simulatione invento, uti Gregorius ait, a Romanis dicebatur *pastellum*, quasi, instar modici pastus, esset quid modicum et vile; sed quan-

(1) Vide canonistas in titulo *De simonia et ne aliquid pro spiritualibus exigatur vel promittatur*, III, lib. V *Decret.*; et fusissime Hallier, p. I, sect. VII et sequ., usque ad finem primae partis.